

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՆՇԱՆՆԵԱՆԻ

Յիշատակարան 1917 Յունուար 1 էմ:

Նոյ. 24, Ծաբաթ: Հեռուէն ցանցառ թնդամօթի ձայներ լսուեցան: Կ'ըսուի թէ Անգլիացոց յառաջապահները տասը քիլոմէթր ետ քաշուեր են:

Ժամը մէկիմ յիշեալ եպիսկոպոսները ու վարդապետները, բացի Սահակ Վրդ-էմ, Միւթասարէֆի հրամանով Բոլիս տալիքէսի գացիմ գոյքերով, մեկնելու համար Դամասկոս: Ես ալ ընկերացայ: Հոմ կը գտնուէիմ եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ Յունաց եւ Լատինաց Պատրիարքարաններէմ, մեկնելու պատրաստ: Զանոնք թողելով այնտեղ վամք վերադարձայ: Ծամապարհիմ համդիպեցայ Անգլ. բանակէմ գերի առնուած տասը զինուորներու որոնք կը տարուէիմ հեծեալ ոստիկան զինուորներու հսկողութեամբ:

Երեկոյիմ ուշ ժամանակ ճամբորդները երեք բեռնա օթումպիլներով ուղեւորեցան Դամասկոս: Պատերազմը միմչեւ երեկոյ շարունակուեր է Նէպի Սամուէլի բարձունքիմ շուրջը: Վիճակի մասիմ որոշ լուրեր չկան, եղածներն ալ հակասական են: Նապլուսի ճամբամ դեռ բաց է ու երթեւեկը կը շարունակուի:

Նոյ. 25, Կիրակի: Հրետամիի կոխը շարունակուեցաւ ամբողջ օրը: Անգլիացիք վերջնականապէս գրաւեցիմ Նէպի Սամուէլի բարձունքը, որ կը տիրէ շրջանակներում միմչեւ քսան քիլոմէթր: Երուսաղէմը պաշտպանող զօրաբաժնի հրամանատար Ալի Ֆուատ Պէյ Միրալայուն բարձրացուեցաւ փաշայութեան աստիճանիմ: Ամերիկեան հպատակ 18-55 տարեկաններում հրամայուեցաւ հեռանալ Երուսաղէմէմ:

Նոյ. 26, Երկուշաբթի: Առաւօտէմ երեկոյ թնդամօթածութեան ընդհանուր ձայներ լսուեցան, Նէպի Սամուէլի կողմէ: Քամի օրէ ի վեր ժողովուրդիմ արգիլուած է Քաղաքապետարանի հիւանդանոցէմ անդիմ անցնիլ Անգլ. Թնդամօթներէ արձակուած ռուսներու վտանգիմ չենթարկուելու համար:

Օրում զանազան ժամերու օդամաներ երեւցան ըստ սովորութեան: Պատերազմի վիճակի վրայով ստոյգ տեղեկութիւններ չունիմք: Քաղաքական պաշտօնէութիւնը հեռացած է Բեթլեհէմէմ: Գիւղը յամձնուած է մի քանի բօլիսներու հսկողութեան:

Նոյ. 27, Երեքշաբթի: Առաւօտում ժամը 4էմ սկսեալ մեթրալիօզի ու հրացանի պայթումներ կը լսուիմ շարունակ հիւսիս արեւմտեան կողմէմ. հիմա ժամը 5.30 է ու դեռ կը տեսէ: Թնդամօթի որոտն ալ սկսաւ լսուիլ, որ ընդհատ ընդհատ շարունակուեցաւ միմչեւ երեկոյ: Պատերազմը վեց օրէ ի վեր կը տեսէ միմչեւ քիչ մը անդիմ, եւ վիճակի մասիմ ճշգրիտ տեղեկութիւն չունիմք ու ամստուգութեան մէջ կ'ապրիմք: Իրողութիւն է սակայն թէ Օսմանցիք լուրջ դիմադրութիւն կ'ընեն ու թշնամիիմ յառաջնադասումը կասեցուցած են: Մթնաբաժը յայտարարութիւններ փակցուց գաղութիմ մէջ, որ կը հրաւիրէ բնակչութեամբ պաշարիւնութիւնը չկորսնցնել, եւ կը վստահացունէ թէ Օսմ. քաջարի բանակը մօր գալիք ուժերով զօրացած, պիտի յաջողի թշնամիմ վանել հոմ, ուրկէ եկած էր, որքան որ ամիկա մտած տեղերը կ'ամրացնէ ու կը հաստատուի: Լսեցիմք որ Անգլ. հեծելազօրը երեւցեր է Պէթտիք: Օդամաններու երթուղարձ ըստ սովորութեան:

Երուսաղէմբնակ Ամերիկեան հպատակներում երկու օրէ ի վեր կը ժողվէ կառավարութիւնը, քաղաքէմ հեռացնելու համար: Յոպպէի Յակոբ Զէթէմեան Ամերիկահպատակ այսօր տարուեցաւ ոստիկանութեան պաշտօնատունը, գիշերը հոմ պիտի մնայ:

Նոյ. 28, Չորեքշաբթի: Առաւօտում (Ժամը 6իմ) սկսաւ հրետամիի սաստիկ կոխը, եւ տեսեց ամբողջ օրը: Զայները կուգան արեւմտեան կողմէմ Ռամալլայէմ Պէթտիքի ուղղութեամբ: Վերջի օրերը շատ վիրաւորներ կը բերուին եւ բազմաթիւ մեռեալներ ու գերի կայ կ'ըսուի: Հրետամիի գործողութիւնը սաստիկ է, բայց պատերազմի վիճակիմ ու

մանրամասնությունները չենք գիտեր: Խօսք կայ որ Պեթտիր եւ Յովհաննու Ծմումդ գրաւուած եմ եւ Ռամալլայէն Օսմանեան ուժերը վտարուած: Երուսաղէմի արեւմուտքը Յովհ. Ծմողեան կողմէն Անգլիական օդապարիկ դիտարամ մը երեւցաւ ու ամբողջ օրը միեւնոյմ տեղը մնաց անշարժ: Անկէ թշնամիին դիրքերը կը դիտուիմ, հեռաւորութիւնները կը ճշդուիմ ու հեռաձայնով տեղեկութիւններ կը տրուի եղեր, որպէսզի այդ ուղղութեամբ հրետամիմ գործէ:

Յակոբ Զէթենեանի համար եղած դիմումները ամէտեւանք մնացին: Անկասկած պիտի հեռացուի Երուսաղէմ ինչպէս ձեռք առնուած միւս Ամերիկեան հպատակները:

Նոյ. 29, Հիմզաբքի: Ամբողջ օրը հրետամիի կռիւ: Արդիւնքը մեզի անյայտ: Ինչպէս կ'երեւի Օսմ. Բանակը հետզհետէ կը կազմակերպուի ու զամազամ կէտերու վրայ պաշտպանողական դիրքեր կը բռնէ: Երեկ քամի մը թնդամօթներ զետեղուած եմ Ռուսաց վամքիմ մէջ: Այսօրուան լուրերը կը հաւաստիացնեն թէ Սարոմայի դաշտիմ վրայ, Թուլքերիմի հարաւակողմը Օսմանցիք յաջողեր են ետ մղել թշնամիմ եւ 11 զերի ու 6 միթրայիօզ գրաւել: Յունաց վամքի երեք սիմօղականներ պահուած էին ու ըմկերմերուն հետ չէին զացած Դամասկոս: Կը լսեմք որ կառավարութիւնը 12 հոգեւորականներ ձերբակալեր ու սպառնացեր է զամոմք դուրս հանել Երուսաղէմէ, եթէ պահուողները չյամձմուին:

Նոյ. 30, Ուրբաթ: Ամբողջ օրը լուրերիմ կը տիրէր, միայն հեռուէմ թնդամօթի խուլ որոտներ լսուեցան ու քամի մը հասաւ մօտէմ: Նախըմքաց օրուան պատերազմիմ մէջ Օսմանցիք ունեցեր են 1200էն աւելի մեռեալ եւ բաւական թիւով վիրաւոր: Մեռեր են սպայ գոմամտամի մը, մէկ օրտու գոմամտամի եւ ոչ մուազ սպաներ: Քաղաքի ամձմատուութեան առաջարկ եղեր է կըսուի Անգլիացւոց կողմէն: Օսմանցւոց Զիթենեաց լերամ հիւսիսակողմը թնդամօթներ զետեղելիմ տեսնողներ եղեր են:

Դեկտ. 1, Ծաբաթ: Ամէն օրուան պէս թնդամօթներ որոտացիմ հեռուէմ եւ մօտէմ, Անգլիական օդամուէր գացիմ եկամ, բայց պատերազմի վիճակի մասիմ ստոյգ տեղեկութիւն չունիմք: Օսմանցիք Թնդամօթներ զետեղած են Ռուսաց վամքիմ մէջ եւ ուրիշ բնակութիւն գտնուած վայրերը, եւ այնտեղերէն ի հարկիմ պիտի պաշտպանեն քաղաքը: Այսօր Բէթղեհէմի կողմը ձիաւոր զօրքեր ղրկուէր են այն տեղերու պաշտպանութեան համար: Հետզհետէ կը ստուգուի այն լուրը՝ թէ Անգլիացիք առաջարկեր են Երուսաղէմի ամձմատուութիւնը երկու բանազմացներու միջոցաւ եւ մերժում ստացեր են:

Յունաց վամքի պահուած երեք սիմօղականները ամձմատուր եղեր ու այսօր ղրկուէր են Դամասկոս: Օթոմալիով ղրկուեցան վեց Ամերիկեան հպատակներ, որոնց մէջ էր Յակոբ Զէթենեան:

Դեկտ. 2, Կիրակի: Այսօր երրորդ օրն է, որ պատերազմական լուրջ գործողութիւն չի կատարուիր: Երեկոյեան ժամը 4իմ մօտերը քաղաքիմ վրայէն անցնող քամի մը Անգլիական օդամուէրու վրայ ռումբեր արձակեցիմ Ռուսաց վամքը զետեղուած թնդամօթներէմ, ապարդիւն:

Դեկտ. 3, Երկուշաբթի: Առաւօտեան ժամը 6էն սկսեալ թնդամօթի հեռւոր ձայներ անընդհատ արեւմտեան կողմէն, բայց չիմացանք թէ ո՞ր դիրքերէն կուգային: Երեկոյեան դէմ 7 Անգլիական օդամուէր շատ բարձրէմ Բէթղեհէմի կողմերը ուղղուեցան:

Ժամը 3իմ, երեկոյ, ոստիկանութեան Տեսուչ ճելալ Պէյի կողմէ կամչուեցայ քաղաքապետարան, ուր կը գտնուէին քաղաքապետն ու Արիֆ պէյ: Ոստիկանապետը հաղորդեց Երուսաղէմը պաշտպանող զօրաբաժնի հրամանատար Ալի Ֆուատ փաշայի հրամանը, որով քաղաքի ազգաբնակչութենէմ մեծ քանակութեամբ զօրգ, կարպետ, էիրամ եւ թաղիկ կը պահանջուէր խրամներու մէջ կուռող զօրքերու պատսպարութեան համար: Վամքերու եւ ժողովուրդիմ վրայ բաշխում եղած ըլլալով, հարիւր կտոր մեր վամքէն ու հոմ բնակող զաղթականներէն պահանջուեցաւ: Վերադարձայ ու հաղորդեցի ուր որ անկ էր եւ ամմիջապէս սկսամք հաւաքել, վաղը միմչեւ կէսօր յամձմուելու համար ըստ պայմանի:

Նշանակուած կտորները միմչեւ վաղը չյամձմողներուն սպառնալիք եղաւ քաղաքէմ վտարել եւ ղրկել հետիոտն:

(Շարունակելի)